

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 22. avgusta 1855.

List 67.

Od zarezanja živih graj ali mej.

(Dalje.)

Po teh vodilih že skušenih in poterjenih naj se derži, kdor si hoče živo grajo dobro zarediti. Gleda naj na lastnost zemlje in germja za-njo pripravnega, da tako drevje zasadi, iz katerega si bo grajo po potrebi priredil, ali visoko ali nizko, prav terdno, neprederljivo ali pa le srednje terdnjave.

Za visoko grajo so nar boljši: brest in lom, gaber, češplje, divja češnja, lesnike in drobnice, glog, murba itd.; — za srednjo: maklen, rašelika, divji rožič ali faršje, kosteničje, beke, bezeg; — za nizke: češminje, božje hrušice, kutine, divja oljčica itd. Za pregraditi samo kake razdelke po vertih, kjer se živine bati ni, bodo služili bus, rudeče in kosmato grojzdiče, in drugo nizko germje ali stebilje.

Napravi naj se versta, kjer bo graja stala, prej ko se sadi. To se pa opravi po lastnosti zemlje, kakor je namreč ali srednjo mero vohka, aliprevohka in mokrotna, ali pa suha.

Na srednjo mero vohki zemlji se versta tri čevlje široka in čevlj globoka okoplje, in sadi se po nji.

Če je zemlja prevohka in mokrotna, naj se poleg grajne verste ali grajnega risa jarek tri čevlje širok in poldrug čevlj globok izkoplje, parst pa izkopana se pomeče noter v versto, kjer bo graja stala. Na letá nasip dobro potlačen se graja zasadi, in mokrota, kar je bo preveč, se bo iztekala v jarek.

V suhi zemlji se mora tudi izkopati ravno tak jarek, pa ne poleg, ampak na grajni versti, in parst izkopana se na stran zmeče; potem se jarek s taisto, ali pa po potrebi, če je presuha, z drugo boljšo parstjo zasuje in sadi se va-nj; pri presadbi še nekaj parstí noter pride. Po jarku, kar ga bo praznega, se bo voda zberala in delila bo sadikam potrebno vohkoto ali vlažnost, da ozelené.

Na versti ali brazdi tako obdelani in pripravljeni se ob dôbi posajanja dva štrična jarčiča pedanj saksebi in tako globoko po ravnilu z lopato izkopata, kakor globoko mladike pridejo, in parst pride zraven. Po letih jarčičih vsadi mladike pedanj narazen in tako, da tretji sadež nasproti med dva druga pride kakor zobje v brani stojé; — tako se ti bo graja gosto zarastla in korenine mladik razpregavši se ne bojo si med saboj napotovale. Glej, da sadeže po versti enacega plemena ne zmešane sadiš, če več plemen drevja vzameš. Gaber naj posebej pride, potem glog, in tako vsako posebej.

Dokler zasajena graja svoje visokosti in terdnosti ne doraste, moraš mervto grajo, plot ali rante od zunaj poleg nje deržati. Pa tudi sadeže ne smeš tako zanemariti, da bi rastli kakor bodi. Od konca jim trebi plevél, da jih ne preraste in ne zaduši; zalivaj jih skerbno ob suši, in namesto tistih, kar jih pogine ali ne prime se, druge posadi ob pravi dôbi.

Prihodnjo spomlad po presadbi se morajo, če so poleti že dobro ozeleneli, vsi sadeži mesca sušca tikoma pri tleh z ostrim rezilom golo posekati ali porézati; tako bo iz porobkov in korenin obilno mladice na gosto ozelenelo. Kmalo poleti velikega serpana se sopet vse te mladike ob stranéh s škarjami tako ostrižejo, da mejica zdaj od konca le čevlj široka ostane. Drugo spomlad se pa graja tudi na verhu tako ostriže, da je le čevlj visoka, in robi se morajo tudi ostriči tako, da je graja od spod širja in položne strani ima. Takošno podobo mora graja tudi zanaprej zmiraj obderžati; drugač se zatara sama sebe, zlasti če je na verhu in odspod enako široka ali pa še širja odzgoraj.

Za naprej se novi odrastki in mladike véj vsakokrat postransko pristrižejo in graji na visoko in na široko zmiraj pridaja tako, da zmiraj večja, pa le v podobi pervikrat narejeni prihaja in raste. Tako bo neprederljiva in v kratkem zadosti velika in močna, kakor se če; le skerbeti se mora za to posebno, da se od konca le kratka in ozka derži, in da nakviško ne prehiteva, zakaj veliko dé to, da je graja gosta in terdna.

Vsako leto se ostriže graja malega serpana, in pridobilo se bo dosti vej, šib in perja za živinsko klajo.

Mertva graja se sčasoma proč vzame, pa gleda naj se, da kak kolec v zemlji ne ostane, da bi gnjiti ne jel, in še tudi sadežev z gnjilobo ne opoganil.

(Konec sledi.)

Kaj pripovedujejo stari zidovi od mortra.

Razvaline starih zidov nam kažejo, kako sila terden mortar (mavto) so imeli nekdej. Od tega mortra menijo nekteri, da je bil iz apna, vina in belaka narejen. Naši predcedje pa niso imeli toliko vina, da bi bili z njim močne zidove narejali, raji so ga sami pili, — tudi kokoši jim niso toliko jajc legle, da bi bili belake pridevali apnu, — raji so jih sami povžili. Al nekaj družega so imeli, da je bil njih mortar terden kakor kamen, in to je bila stara zidarska postava, ki se je takole glasila: „vsak zidar sk mojster mora imeti toliko kapitala, da zamore v svojih apnéncah zmiraj imeti deset let staro vgašeno apno; bolj frišno apno je prepovedano za zidanje“.

V ti postavi, in pa v tem, da so apnu pridevali sam čist kremenov pesek: tiči skrivnost starega terdnega mortra, ki iskre daje na kresivnem kamnu.

Kako pa so zamogli vgašeno apno tako dolgo hraniti, ker je znano, da ga zrak hitro sterdi? — V globocih in z ilom dobro zadelanih jamah so ga imeli, in zrak ni mogel do njega. V taci jamah zgubi apno sčasoma vso peskovitost in se podela tako, da se veže potem kakor lim.